



Monumentnummer*: 516332

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 05 maart 2001
Kadaster deel/nr 82757/173

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Wommels Súdwest-Fryslân Fryslân

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Wommels A 1255

Omschrijving**

Inleiding

Het langgerekte PAKHUIS voor de opslag van kaas (tegenwoordig museum) en oorspronkelijk behorend bij het woonhuis van de kaashandelaar, werd in opdracht van kaashandelaar Leendert Feitsma gebouwd in 1905, vermoedelijk door de dorpstimmerman Durk Wijma. Het is opgetrokken in een functionele, Ambachtelijk-traditionele bouwstijl. De in een baksteen ingekerfde initialen S.A.Z 1905 doen vermoeden dat S.A. Zandstra de eerste steen heeft gelegd.

De bouw van een dergelijk pakhuis werd noodzakelijk door de toenemende productie van kaas in de zuivelfabrieken. De kazen konden niet langer in het huis van de kaashandelaren worden opgeslagen om te rijpen, waardoor dezen zich genoodzaakt zagen zelfstandige pakhuisen te bouwen. De architectuur van deze pakhuisen week niet af van de gebruikelijke; de inrichting, isolatie- en ventilatie-mogelijkheden wel.

Het pakhuis ligt aan de vaartzijde enigszins teruggedrooid ten opzichte van het naastgelegen, eveneens van rijkswege beschermde woonhuis (Terp 35), terwijl aan de wegzijde het (niet van rijkswege beschermde) oostelijke pakhuis en het grote pakhuis op dezelfde rooilijn liggen. Beide pakhuisen zijn van elkaar gescheiden door een (nu gedeeltelijk volgebouwd) steegje.

Het pakhuis is gebouwd op de plaats van een vroegere opvaart en de daaraan gelegen kamerwoningen, die in 1901 werden gesloopt. In 1930 is de houten vloer van de begane grond vervangen door een betonvloer door dorpstimmerman Taeke Hogendorp.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



Het pand is tot in de jaren '60 gebruikt als kaaspakhuis, daarna als opslagruimte voor een vervoersmaatschappij. Het pand is in 1985 verkocht, gerestaureerd (waarbij de gevel is gegritstraald) en ingericht als museum.

Het INTERIEUR is niet meer oorspronkelijk en valt derhalve buiten de bescherming van rijkswege.

Omschrijving

Het kaaspakhuis heeft een rechthoekige plattegrond met een oppervlak van 6 x 18 m. Het is opgetrokken in twee bouwlagen uit gele baksteen, verlevendigd met rode, strengpersbaksteen als neggeblokken en strekbogen of rollagen, respectievelijk in de voor- en zijgevel boven de licht- en deuropeningen. Het metselwerk in staand verband is afgevoegd met een dagstreep. Het pand wordt gedekt door een zadeldak tussen topgevels; de dakschilden zijn belegd met gesmoorde, gegolfde Friese pannen, waarbij in het zuidelijk dakschild in roodbruine, gegolfde Friese pannen het woord KAASHANDEL is aangebracht.

De voorgevel is symmetrisch ingedeeld: de middenas bestaat uit (boven elkaar geplaatst): de toegangsdeur, een deur op de verdieping en een half rond gebogen gietijzeren raam in de zolderverdieping. De deuren hebben aan weerszijden een getoogd H-venster met diefijzers in boven en onderramen. De houten deur- en raamkozijnen zijn gebiljoend en de deurpanelen hebben een diagonale beplanking.

De topgevel heeft een gemetselde waterlijst, die rust op een gemetselde blokkijst van rode strengpersbaksteen.

In de zuidelijke zijgevel zijn op regelmatige afstand acht lichtopeningen aangebracht in de eerste en twee bouwlaag. De houten kozijnen zijn gebiljoend en de ramen hebben diefijzers, met uitzondering van de twee meest westelijke vensters op de verdieping met een vierruits roedenverdeling.

De achtergevel is identiek aan de voorgevel ingedeeld: de middenas bestaat uit (boven elkaar geplaatst): een dubbele deur; een deur op de verdieping en een half rond gebogen gietijzeren raam in de zolderverdieping. In twee kopse bakstenen, imitatie neggeblok, aan de rechterzijde van de dubbele deur zijn in baksteen de opschriften gekerfd: S.A.Z. 1905. De deuren hebben aan weerszijden een getoogd H-venster met diefijzers in boven en onderramen. De houten deur- en raamkozijnen zijn gebiljoend en de deurpanelen hebben een diagonale beplanking.

In de noordgevel zitten op regelmatige afstand van elkaar en voor zover niet oversneden door aanbouwen, 10 gietijzeren, getoogde negenruits venster, waarvan het bovenste gedeelte kantelbaar is.

Waardering

Het kaaspakhuis (tegenwoordig museum) gebouwd in 1905 in opdracht van Leendert Feitsma, kaashandelaar, vermoedelijk door de dorpstimmerman Durk Wijma, in een functionele, Ambachtelijk-traditionele architectuur, is van algemeen cultuurhistorisch en architectuurhistorisch belang:

- als bijzondere uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling, namelijk de bloei van de kaashandel in het begin van de 20ste eeuw als gevolg van de opkomst van de zuivelfabrieken;
- als voorbeeld van de traditionele, ambachtelijke pakhuisarchitectuur;

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



- vanwege de bijzondere situering, verbonden met een ontwikkeling in het dorp Wommels, namelijk de kaashandel;
- als essentieel object deel uitmakend van een historisch gegroeid complex;
- vanwege de historisch-ruimtelijke relatie van het pakhuis met land- en waterwegen, in het bijzonder door de ligging bij de loskade;
- vanwege de redelijke mate van herkenbaarheid van het exterieur.

Hoofdcategorie

Handelsgebouwen, opslag- en transportgebouwen

Subcategorie

Opslag

Functie

Pakhuis